

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

אלול התשפ"ה
מפטיר **רְנֵי עֲקָרָה** (ישעיה נד)

פרשת כי תצא

עלון פרפראות בפרשה וחידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשת כי תצא 110 פסוקים = ימין, לו חקמו, נדון
בפרשת כי תצא 74 מצוות, מתוכן 27 מצוות עשה ו-47 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)
פרשת כי תצא היא הפרשה עם מספר המצוות הגדול ביותר בכל חמשת חומשי תורה.

עשה: דין יפת תואר · תלייה לחייבים בתלייה · קבורת המת · השבת אבידה · הקמת משא לישראל · שילוח הקן · מעקה · קדושין באשה · שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם · סקילת החייבים בסקילה · אונס ישא אנוסתו · להתקין יד במחנה · להתקין יתד במחנה · הלוואה לנכרי בריבית · קיום מוצא שפתים · להניח השכיר לאכול מדברים ידועים · לגרש אשה בשטר · שישמח חתן עם אשתו שנה ראשונה · השבת המשכון לבעליו כשצריך לו · נתינת שכר שכיר ביומו · שכחה · מלקות לרשעים · יבום · חליצה · להציל הנרדף · לזכור מעשה עמלק · להכרית זרע עמלק · **לא תעשה:** שלא למכור אשת יפת תואר · שלא להעביד אשת יפת תואר · שלא להלין המת · שלא להתעלם מן האבידה · שלא להניח בהמת חברו רובצת תחת משאה · שלא תעדה אשה עדי איש · שלא יעדה האיש עדי אשה · שלא ליקח האם על הבנים · שלא להניח מכשול · שלא לזרוע כלאים בכרם · שלא לאכול כלאי הכרם · שלא לחרוש בכלאים · שלא ללבוש שעטני · שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו · שלא לענוש האנוס · שלא יגרש האנוס את אנוסתו · שלא יקח סריס בת ישראל · שלא יקח ממזר בת ישראל · שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל · שלא לקרא שלום לעמוני ומואב · שלא להרחיק זרע עשוי אלא עד שלשה דורות · שלא להרחיק מצרי אלא עד שלשה דורות · שלא יכנס טמא למחנה לוי · שלא להחזיר עבד שברח לא"י · שלא להונוט עבד שברח לא"י · שלא תהיה קדשה מבנות ישראל · שלא להקריב אתנו זונה ומחיר כלב · שלא ללוות בריבית מישראל · שלא לאחר הנדרים והנדבות · שלא יניף השכיר חרמש על קמת חברו · שלא יאכל השכיר בשעת מלאכה · שלא יחזיר המגרש גרושתו שנשאת · שלא להוציא חתן מביתו שנה ראשונה · שלא לחבול כלים שעושים בהם אוכל נפש · שלא לתלוש סימני צרעת · שלא למשכן בע"ח בזרוע · שלא למנוע עבוט מבעליו בעת שצריך לו · שלא יעיד קרוב · שלא להטות משפט גר ויתום · שלא למשכן אלמנה · שלא ליקח עומר השכחה · שלא להכות ישראל לשוא · שלא לחסום בהמה · שלא תינשא היבמה לאחר · שלא לחוס על הרודף · שלא נשאה משקל חסר · שלא נשכח עמלק.

בפרשת נח' קוראים את כל ההפטרה. בפרשת יראה' קוראים את חציה השני מפרק ג"ד פסוק יא ואילו בפרשת כי תצא' קוראים את חציה הראשון המתחיל במילים רְנֵי עֲקָרָה ועד פסוק י'. המשך פרק ג"ה משמש כהפטרה לתעניות ציבור לחלק מהמנהגים (צום גדליה, עשרה בטבת, תענית אסתר, י"ז בתמוז ותשעה באב) בתפילת מנחה.

פי תצא למלקמה על איביה ונתנו י-הנה א-להיך בידך ושביית שבינו. (כא י)

ירמוז אל עזיבת התורה שבכתב ותורה שבעל פה הנקראים אביו ואמו כנודע וז"ש (כא יג) **וּבְכַתְּהָ אֶת אִבִּיהָ וְאֶת אִמָּהּ** ועיקר התשובה הזו להיותם מקובלת תהיה בחודש אלול הנקראת ירח ימים הנוראים כי אז תפלתך נשמעת ושערי תשובה פתוחים כמ"ש (ישעיה נה ו) **דַּרְשׁוּ יְ-הוָה בְּהִמְצְאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב** ובסוד אָנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי לִי (שה"ש ו ג) **ר"ת אלול** כי אז נהפך הקב"ה ידיד ואוהב אל האדם השב בתשובה ובסופי תיבות ד' יודין כנגד ארבעים יום מן אלול עד יוה"כ. ואחר יום הכפורים בא חג האסיף לאסוף את הנשמה הנקראת אשתו כנ"ל ואז נקרא חג שמחתנו שמחת חתן וכלה ואז זמן הנישואין **תבוא אליה** ותקרא בעל נשמה שליט עליה וז"ש **וּבְעֵלְתָּהּ** וגם היא ברצונה תרצה **וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה** כנ"ל וזה ביום שמחת תורה כי אז השם יתברך חתן ישראל הנקראים כלה כנודע גם האדם שואב נשמתו כמשו"ל (ירושלמי סוכה ה א) **לְמָה נִקְרָא שְׁמָה בֵּית שׂוֹאֲבָה שְׁמִשְׁם שׂוֹאֲבִים רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ**, ירמוז אל ענין הנשמה כי זולתה לא ישיג האדם רוח הקודש. והם הז' ימי חופה הם ז' ימי סוכות מקדימין אל החופה הנעשית ביום שמחת התורה הוא הכתובה והתנאים שבין החתן והכלה הקב"ה וישראל כדרך יעקב ורחל שהקדימו ז' ימי חופה לעבודתו בעבודה, **וְהָיָה אִם ח"ו תחזור לסורך ולא תפצת בה ושלחתה לנפששה** ירצה אני מבקש ממך שלא תחטא במזיד ולהכעיס כי ע"י כן תגרום עונש לנשמה אמנם **וְשַׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ** ולא תשתעבדה תחת חטאותיך בשני אופנים. הא' **וּמְכַר לֹא תִמְכְּרָנָה** תחת היצה"ר **בַּפֶּסֶף** שבביל הנאות וכסופים ותאוות גופך והב' **לֹא תִתְעַמֵּר** ותשתעבד בה וזה יהיה בהיותך חוטא להכעיס כנ"ל כי די לך באשר תחטא במזיד לתיאבון בלבד כאשר לא תמצא היתר כי בזה אתה מענה אותה וז"ש **תחת אשר עניתה ויספיק לה עינוי הזה ולא תגרום לה גם כן עונש בעוה"ב** וזה אם תחטא להכעיס וכמשאו"ל (קידושין מ) **אם רואה אדם שציצרו מתגבר עליו ילפש שחורים ילך למקום שאין מפריין אותו ויעשה מה שלבו חפץ.** (עץ הדעת טוב)

פי תצא למלקמה על איביה וכו' זה הפסוק נדרש על יצה"ר, כי כשילחם האדם עמו בכל עת הקב"ה מוסרו בידו, וביותר בחודש אלול, וכן **א-להיך בידך** בגימטריא **לו אלול** (103 עם הכולל), וזהו **לו חקמו ושפילו זאת יבינו לאחריהם.** (לקמן לב טז) ר"ל אלולי שישראל חכמים וחוזרים בתשובה מר"ח אלול ואילך ומסתכלים בתורה ומעיינים בה ומבינים לאחריהם פירוש לעשרת ימי תשובה שבאים אחר אלול כמעט לזה היה להם **איכה**, וזהו שסמך אח"כ (לב ל) **איכה ירדף אֶתְּךָ אֶלֶף וְשָׁנִים יָנִיסוּ רַבְּכָהּ**, וחכם גימטריא **אלול** (68 עם הכולל), ר"ל **לו חקמו** איהו חכם זה המזכה את הרבים ודורש להם על ענייני התשובה מר"ח אלול ואילך, ועוד המפשפש במעשיו וחוזר עליהם בתשובה מר"ח אלול ואילך. (רבינו אפרים)

פי תבנה בית קדש ועשית מעקה לגגה ולא תשים דמים בביתה פי יפל הנפל ממנו. (כב ה) רמז כשתשוב בתשובה ותבנה בתי הנפש אשר הרסת ועשית מעקה עיקר התשובה לעשות גדר וסייג שלא ליגע באיסור והכל לשמו יתברך, **גגה** בגימטריא שם המיוחד י-הוה (26) וכשיש גדר **לא תשים דמים בביתה** שלא תפגע באיסור. **פי יפל הנפל ממנו** שאם יעבור יהיה ממנו מהסייג. (חומת אבן)

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. (כה יט)

עמלק בגימטריא 240, **זכר** בגימטריא 227, כאשר תמחה את תיבת זכר מתיבת עמלק, יישאר שלוש עשרה, שהוא בגמטריא של המילה **אָתְּךָ**, לרמז שביום שימחה זכר עמלק, (זכריה יד ט) **ביום ההוא יקנה י-הנה אֶתְּךָ.** (פרפראות להכמה)

ויאמר פי יד על כס יה מלקמה לי-הנה בעמלק מדר דר. (שמות יז טו) **בעמלק** ר"ת קדש עצמך **במותר לך**, עי"ז יכולים להילחם בעמלק. (אלף הכתב)

שאלות

- א. **שְׁלַח מְשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֵת הַבְּנִים תַּקַּח לָךְ לְמַעַן יִישַׁב לָךְ וְהִתְאַרְכַּת יָמִים.** (כב ז) מה הטעם שלא נזכרה אריכות ימים בכל מצוות התורה כי אם בשתי מצוות אלו שלוח הקן וכיבוד אב ואם דכתיב (שמות כ"א) **כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכּוּךָ יָמֶיךָ.**
- ב. **לֹא תִלִּין נְבִלְתוֹ עַל הָעֵץ פִּי קַבּוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַיּוֹם הַהוּא פִּי קָלְלַת אֱ-לֹהִים תִּלְוִי** (כא כג) מה הטעם דכתיב **קַבּוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ** בכפל לשון.
- ג. **וְיִשְׁבְּהָ בְּבֵיתְךָ וּבְכִתְּהָ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים.** (כא יג) מה הטעם דכתיב **יָרַח יָמִים** ולא כתיב **חֲדָשׁ יָמִים.**
- ד. **פִּי יִקְרָא קֵן צַפּוֹר לְפָנֶיךָ** (כב ו) **קֵן צַפּוֹר** זה בית המקדש וסמך ליה **פִּי תִבְנֶה בַּיִת.** זש"ה **גַּם צַפּוֹר מְצַאָה בַּיִת וְדָרֹר קֵן לָהּ** (תהלים פד ד) בפסוק זה רמז לבית המקדש הראשון והשני.
- ה. **תִּמְחָה אֶת זִכְרְ עַמְּלֶק מִמִּטַּת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח.** (כה יט) ובגמרא (בב"ב כא ב) כאשר בא יואב לפני דוד אמר לו מה הטעם שהרגת את הזכרים בלבד אמר ליה: **אָנָּה 'זְכַר' אֶקְרִינֶן.** וצריך טעם למה כתבה תורה בלשון כזה שאפשר לטעות בו רק על הזכרים ולא על הנקבות.
- ו. ראה בפרשה שביצים של עופות טהורים כשרות לאכילה.
- ז. רמז בפרשה מנהג ישראל להכות את המן בשעה שמזכירים את שמו בקריאת המגילה. וכתב הרמ"א (או"ח תרצ"ז) **שְׁמֵפִים הֵמָּן פְּשָׁקוֹרִים אֶת הַמְּגִלָּה בְּבֵית הַקְּנֻטָּה** (אבותיהם).
- ז. **פִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִכִּיר לְמַת לֹו פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לֹו כִּי הוּא רְאִישִׁית אָנֹו לֹו מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה.** (כא יז) מה הטעם שהבכור נוטל בירושה פי שנים משאר אחיו.
- ח. **זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְּלֶק בְּדָרְךָ בְּצֹאתְךָ מִמִּצְרָיִם.** (כה יז) מה הטעם שקוראים את פרשת זְכוֹר לפני פורים, דווקא בשבת. ולא בשני או חמישי.
- ט. בזיתים ובכרמים נאמר (כד ט) **לֹא תִפְאָר אַחֲרֶיךָ, לֹא תַעֲוֹלַל אַחֲרֶיךָ** (כד כא), ולא נזכר שמה ברכה, מה הטעם שרק בשכחה נאמר **לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ.**
- י. **כִּי תִצָּא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וַיִּתְּנֹו יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ בְּיַדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׂבָיו.** (כא יח) מה הטעם דכתיב **וַיִּתְּנֹו** בלשון יחיד. הול"ל 'וַיִּתְּנֶם'.
- כ. **וְהִבְאֵתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְתָּה אֶת רַאשֵׁי וְעַשְׂתָּה אֶת צַפְרֶינֶיהָ.** (כא יב) מה הטעם דכתיב **אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ** ולא 'אֶל בֵּיתְךָ'.
- ל. ראה בפרשה שאיסור צער בעלי חיים הינו מדאורייתא.
- מ. **כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנּוּ שְׂמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם.** (כא יח) פרש"י - **וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֵה נִקְרָג עַל שֵׁם סוֹפּוֹ:** הגיעה תורה לסוף דַּעְמוֹר, סוף שְׁמִכְלָה מְמוֹן אָבִיו, וּמִבְּקֶשׁ לְמוֹדוֹ וְאִינוּ מוֹצֵא, וְעוֹמֵד בְּפְרִשְׁת׳ דְּרָכִים וּמְלַסְטֵם הַבְּרִיּוֹת. אָמְרָה תוֹרָה: יְמוֹת זְכָאִי וְאֵל יְמוֹת הַזֶּבֶב. אמאי מיתתו בסקילה החמורה דכתיב **וּרְגַמְהוּ פֶל אֲנָשִׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים נָמַת** ולא מיתתו בסייף. וכתב הרמב"ם 'כל מיתה האמורה בתורה סתם היא חנק וההורג את חבירו מיתתו בסייף'. סקילה חמורה מן השריפה ושריפה חמורה מן הסייף והסייף חמורה מן החנק. (הל' סנהדרין פרק י"ד א' ד)
- נ. **וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר פְּרִיָּתָהּ וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ** (כד ג). את נוסח הגט נוהגים לכתוב על פני 12 שורות. והטעם משום שתיבת ג'ט' בגמטריא 12. (תוס' בשם ר"ת - גיטין ב א). מה הטעם שבחרו דווקא בשם 'גט' ולא בצירוף אחר שערכו 12, כמו 'חז' או 'זה'.
- ס. **כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֲדָשׁ וְעִשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַנְּךָ וְלֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ.** (כח ב) כתב רבינו בחיי - **ע"ד הפשט** יזהיר שישתמר האדם מן הסכנה, כענין שכתוב (דברים ד ט) **הִשָּׁמֵר לָךְ וְהִשָּׁמֵר בְּנִשְׁבָּה מֵאֵד,** ולכך יצוה כי כשיבנה ביתו שיעשה מעקה לגגו ולא יניח ברשותו נזק ומכשול להכשל בו בני אדם, ולא ישים דמים בביתו. כתב הרמב"ם (הל' ברכות יא ה) כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשייה. אם עשה מעקה מברך בשעת עשייה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מעקה. וכתב הרמב"ם (ש"ו ב) - **ומים אחרונים אין מברכין עליהן שאינם אלא מפני הסכנה.**
- ע. **מִנִּיין שְׁלֹא יִגְדֵל אָדָם פְּלֶב רַע בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאֵל יַעֲמִיד סוֹלֵם רְעוּעַ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ?** תלמוד לומר: **'לֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ'** (כב ה) (בב"ק טו:). לכאורה למה לי קרא **'לֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ'** להכי. תיפוק ליה מקרא (ויקרא י"ד) **וְלִפְנֵי עֵזְרָא לֹא תִתֵּן מְכֹשֶׁל.** דהרי כלב רע וסולם רעוע אין לך נתינת מכשול יותר מזה.
- ע. **פִּי יִמְצָא אִישׁ גִּנְבַּ נֶפֶשׁ מֵאֲחֵיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמַּר בּוֹ וּמְכָרוֹ וּמַת הַגִּנְבַּ הַהוּא וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבּוֹ.** (כד ז) מה הטעם שגונב נפש ומכרו דינו במיתה, והוא לא הרגו.
- פ. וְהִיָּה בַיּוֹם הַהַזְכִּירוֹ אֶת בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר יִהְיֶה לֹו לֹא יוֹכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֵהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׁנוּאָה הַבְּכֹר. (כא טז) ואם תאמר והרי יעקב נטל הבכורה מראובן ונטלה ליוסף. וכתוב (בראשית כט לא) **וַיִּרָא יְ-הוָה פִּי שְׁנוּאָה לְאָה.**
- צ. **לֹא יִבֵּא עַמּוּנִי וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱל יְ-הוָה** (כג ד) מה הטעם שהקדים עמוני למואבי והלא מואב נולד קודם. דכתיב (בראשית יט לו-לז) **וַתִּלְדַּד הַבְּכִירָה בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אָבִי מוֹאָב עַד הַיּוֹם.** וְהַצְעִירָה גַם הוּא יִלְדָּה בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן עַמִּי הוּא אָבִי בְנֵי עַמּוֹן עַד הַיּוֹם. ואיך בנותיהם מותרות.
- ק. **לֹא תִלִּין נְבִלְתוֹ עַל הָעֵץ פִּי קַבּוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַיּוֹם הַהוּא פִּי קָלְלַת אֱ-לֹהִים תִּלְוִי** (כא כג) לכאורה למה כתבה התורה כאן טעם ולא כתבה טעם בשום מצוה. ועוד כיצד דוד הסכים לתלות את בני שאול דכתיב (ש"ב כא ו) **יִתֵּן לָנוּ שְׂבָעָה אֲנָשִׁים מִבְּנָיו וְהוֹקְעֵנוּם לִיהְיֶה בְּגָבְעַת שְׂאוּל בְּחִיר יְ-הוָה וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲנִי אֶתֵּן.** דבר זה הוא נגד משפט התורה, שאין להרוג שנים ביום אחד, ולא יומתו בנים על אבות, וכן מה שתלו נבלתם על העץ.
- ר. **וְרִאִיתָ בְּשַׂבְּיָה אִשָּׁת יִפַּת תֹּאֵר וְחִשְׁקָתָהּ כֶּה וְלִקְחָתָהּ לָךְ לְאִשָּׁה.** (כא יא) מה הטעם שקורא לה **יִפַּת תֹּאֵר** ולא **יִפַּת מְרָאָה.**
- ש. **כִּי תִצָּא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וַיִּתְּנֹו יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ בְּיַדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׂבָיו.** (כא יח) מה הטעם דכתיב **וַיִּתְּנֹו** בלשון יחיד, הול"ל 'וַיִּתְּנֶם'.
- ת. וכי יְהִיָּה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפַּט מְנַת הַוִּימָת וְתִלִּית אֹתוֹ עַל עֵץ. (כא כב) חֲטָא הוא שוגג ומשפט מְנַת אינו אלא במזיד. מדוע נאמר וכי יְהִיָּה בְּאִישׁ חֲטָא.

תשובות

- א. אכזריות ורחמנות הם שתי מידות הפוכות – אין השלמות ניכרת באדם אלא אם עובד את ה' בשתי מידות הפוכות. לפי שאם מצטיין במידה אחת אין הכרח שהוא צדיק, רק שכך טבעו, לא כן כשמתנהג בשתי מידות הפוכות יחד אז מוכיח עצמו כעבד נאמן לעשות רצון אביו שבשמים בכל ענין ולא רק לפי אפיו וטבעו. ודווקא בצרוף שתי המידות הללו גם יחד מגיע האדם לתכלית השלמות. (פניני הגר"א)
- ב. בית דין קוברים אותו בקבר בית הדין – אסת לַפְּהַרְגִין וְלַנְּחִינְקִין שהם החמורות, ואסת לַנְּסַקְלִין וְלַנְּשַׁרְפִין שהם הקלות. נַתְּעַפֵּל הַבְּשָׂר, מְלַקְטִין אֶת הַעֲצָמוֹת וְקוֹבְרִין אוֹתָן בְּמִקְוָמוֹ. (סנהדרין מו א) לְכֹךְ קָבֹר תִּקְבְּרֶנּוּ תְּחִילָה בַּקְּבֻרוֹת הַמְּתוּקָנִים לְבֵית הַדִּין וְאַחֲכַי בַּקְּבֻרוֹת אַבּוֹתַי. (הרוקח)
- ג. גט שבו כותבים 'ירח' נישואי אשת יפת תואר יסתיימו בהם. מצינו בכתובה כותבים את התאריך 'לחודש'. ולא כותבים 'ירח'. כדי לא לפתוח פה לשטן, כי הלשון 'ירח' מוזכר אצל גירושין (דברים לג יד) 'וְגָרַשׁ יְרָחִים' פרש"י - שְׁהָאֲרָץ מְגַרְשֵׁת וּמוֹצִיאָהּ מִחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ. התורה מבשרת לך שסופך לשנוא אותה ולגרש אותה. (זכרון שמואל)
- ד. דָּרוֹר שְׁנַיִם עֵמֵד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן (410). גַּם צָפוֹר שְׁנַיִם עֵמֵד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי (420 עם הכולל). (רבינו אפרים, הרוקח) *
- ה. המן נתלה רק הוא ובניו הזכרים ולא הנקבות לפי שהם היו מאומות אחרות ולא מעמלק לכן כתבה תורה בלשון זכר. (טעמא דקרא)
- ו. וְאַתְּ הַבְּנִיִּים תִּתְּחַלֵּף לָךְ (כב ז) לאכילתך. למדנו מכאן שהביצים נאכלים אף על פי שהם יוצאים מן החי. (החוקני) וקו"ל שהיוצא מן הטמא – טמא, והיוצא מן הטהור – טהור. (בכורות ה ב) וכל מקום שנאמר צָפוֹר בטהור הכתוב מדבר, אבל עוף טמא אינו בר שילוח, כדאמר ר' יצחק (חולין קלט ב) עוף טהור נקרא עוף ונקרא צפור, והטמא אינו נקרא אלא עוף בלבד. (החוקני) צָפוֹר בגימטריא עוף טהור. (376) (הרוקח)
- ז. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹהֵן הִרְשָׁע (כה ב) ס"ת של וְהָיָה אִם בֶּן מְצֻרְפִּים לְמַלְאֵה הַמֶּן, וְנִסְמַךְ לְזֶה הַכּוֹהֵן הִרְשָׁע. מכאן רמז למנהג להכות את המן פְּשָׁעוֹרִים אֶת הַמְּגִלָּה. (הגר"א)
- ח. זריזים ומלומדים היו הבכורות בעבודת הקב"ה, אך לאחר שנלקחו הלויים לעבוד במקומם [לאחר חטא העגל] ציוה הקב"ה שלא תינתן ללויים נחלה ורק המעשרות יינתנו להם. לפיכך נוטל הבכור פי שניים – חלקו הראוי לו וחלק הראוי ללוי. (חוקני) א"נ משום שהוא עשה אותו אב (משך חכמה - שמות ד כב) ומפני שאהבתו קודמת (מורה נבוכים - ח"ג פ' מב). א"נ לפי שהיה נכנס תחת אביו בהשגחת הבית והבנים וזה החלק חלף עבודתו אשר יעבוד. (אם למקרא) א"נ כי הוא ראוי ראשית לירש ממנו. (רשב"ם) א"נ נוטל פי שנים כיון שיש בו קדושה ונוטל חלק שלו וחלק של ה'. (תפארת היונתן)
- ט. חילול שבת גרם לביאת עמלק כיון שראה עמלק שחיללו השבת שיצאו ללקוט מן נתעורר ובה על ישראל. ולא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא כדי שיעסקו בתורה וציוה הקב"ה לזכור תמיד שנאתו ואיבתו, התקינו לקרוא פרשת זכור ביום השבת לעוררנו עד כמה חמור איסור חילול שבת. (מעם לועז בשם דרישה לחיים מכילתא)
- י. טרח כבר בקצירה ועימור וקשה לפניו בשכחה למסור מעשי ידיו לאחרים, לפיכך נאמר בו ברכה לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ ולפום צערא אגרא. משא"כ בפאה עדיין לא טרח בקצירתה, מסיקה או בצירה, ומה שטרח בנטיעת האילן כבר נשכח ממנו. (אזנים לתורה)
- יא. יצה"ר המקטרג ביותר בשעת הסכנה במלחמה ועליו אמר וְנִתְּנוּ יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ. (כלי יקר) *
- יב. כבודה עליו לשמור לפיכך ראוי שתשב בתוך הבית פנימה וזהו וְנִבְאַתָּה אֶל תוֹךְ בֵּיתְךָ, להורות כי מה שנצטוה לנוולה ולהמאסה הוא רק בעבורו אבל לא להכלימה בפני אחרים. היות וצריכה לגלח את ראשה ולגדל צפורניה חייב להושיבה בתוך ביתו פנימה לבל תתבזה בעיני הבריות. (פניני הגר"א)
- יג. לֹא תִתְּרַשׁ בְּשׂוֹר וּבְחֹמֶר יִתְּדוּ. (כב י) כתב החינוך - מטעמי מצוה זו ענין צער בעלי חיים, שהוא אסור מן התורה. וידוע שיש למיני הבהמות ולעופות דאגה גדולה לשכון עם שאינם מינן וכל שכן לעשות עמהן מלאכה, וכמו שאנו רואים בעינינו באותם שאינם תחת ידינו, כי כָּל עוֹף לְמִינּוֹ יִשְׁכּוֹן, וכל הבהמות ושאר המינין גם כן ידבקו לעולם במיניהן. (הגן) לפי שהשור מעלה גרה ונראה כאוכל כל שעה והחמור רואה ומצטער. ד"א לפי שהשור מלך בבהמות ודמותו על כסא הכבוד, והחמור בהמה בזויה ואין הזיווג נאה. ד"א רחמיו של הקב"ה על כָּל מַעֲשָׂיו ואין כח החמור ככח השור. (החוקני)
- יד. מקלל אביו ואימו דינו בסקילה, שנאמר (ויקרא כ ט) אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דְּמִי בּוֹ. פרש"י - 'או סקילה'. מדכתיב אִינְנוּ שְׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ הוּי כְמוֹ מְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ. (דעת זקנים) א"נ כיון שהוא מלסטם את הבריות אינו משמר שבתות ונתחייב סקילה. (הרא"ש)
- טו. נפרדות ומרוחקות שתי האותיות ג-ט זו מזו לחלוטין, לא תמצא אותן מופיעות זו לצד זו לא בשורש ולא בשום מילה בתנ"ך. משום כך קראו לזה גט', לרמז שספר כריתות מפריד לחלוטין בין איש לאשתו כשם שהאותיות הללו נפרדות לגמרי, ואין שום חיבור וצירוף ביניהם כלל. (פניני הגר"א) תרגום אונקלוס וְיִכְתוֹב לָהּ גַּט פְּטוּרִין וְיִתֵּן בְּיָדָהּ וְיִפְטָרְנָה מִבֵּיתָהּ.
- טז. סילוק היזק שכבר נמצא לא מברכים כגון מים אחרונים. משא"כ בעשיית מעקה שהוא עושה מעשה קיים כדי להישמר מסכנה עתידה מברכים. (ברכת אברהם סימן ר"ח) א"נ מצות מעקה אינה מצוה שכלית דעל כל פנים ההולך שם ישמור את עצמו שלא יפול. ועל מצות שכליות לא תקנו ברכה. (ערוך השולחן חו"מ תכו י).
- יז. א"נ במצוות דרבנן לא מברכים משום סכנה, אבל במה דהוה מן התורה מצוה מה בכך דהוי משום סכנה אם התורה עשתה למצוה והוא מתרי"ג מצוות ומן רמ"ח עשין. (שו"ת קנאת סופרים להגר"ש קלוגר סימן מ"ב) (פנינים מבי מדרשא)
- יח. עצה רעה קמ"ל - שלא להכשיל בני ישראל לתת להם עצה רעה, ואמרינן במדרש (ספרא) לפני סומא בדבר והיה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. (החינוך רל"ב) קרא 'לֹא תִשָּׂא דְמַיִם בְּבֵיתְךָ' קמ"ל אזהרה לנותן מכשול אע"פ שלא הכשיל, לאיסורא מיד אפ"י בדליכא עדיין מי שיכשל בהן. (ביאור על ספר המצוות לרס"ג) וְלֹא תִשָּׂא דְמַיִם בְּגִימְטְרִיא 'כלב רע הנובט וסולם רעוע'. (881) (רבינו אפרים)
- יט. עני חשוב כמת – ואין לך עני כעבד כי מה שקנה העבד קנה רבו לפיכך מעלה עליו הכתוב כאילו שפך את דמו. א"נ לפי שגורם לזה שיהרג, שמתוך שנגנב זה מאצל אביו ואמו ונתגדל אצל אחרים אינו יכול לכבד אביו ואמו כראוי ומקללם ומכה אותם נהרג, ולכך נענש זה הגונבו כאילו שופך דמים. (רבינו אפרים)
- פ. פשיעתו של ראובן היה, ונתנה ליוסף בפרנסתו לאביו. ואפילו הכי לֹא יוֹכַל לְבַכְּרָהּ, ואם פשע לאביו יביאהו לבית דין כדמפרש ואזיל. (הרא"ש, דעת זקנים)
- צ. צנועה היתה שקראה לבנה בן עמי בלשון נקיה, לפיכך הקדימה. והם נתכוונו לשם שמים לפיכך נקיבותיהם מותרות. (הרוקח)
- ק. קידוש השם בפרהסיא היה - שְׁהִיּוּ עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים אוֹמְרִים: מַה טִּיבָן שֶׁל אֱלֹהִים? הֲלֵלוּ בְּנֵי מַלְאָכִים הֵם. וּמַה עָשׂוּ? פֶּשְׁעוֹ יְדִיקָם בְּגָרִים גְּרוּרִים. אָמְרוּ: אֵין לָךְ אוֹמְרָה שְׁרָאוּיָה לְהַדְבִּק בָּהּ פָּזוּ. וּמַה בְּנֵי מַלְאָכִים פָּךְ - בְּנֵי הַדְּיוֹטוֹת עַל אַחַת פְּמָה וְכַמְהָ! וּמַה גְּרָמִים גְּרוּרִים פָּךְ - יִשְׂרָאֵל עַל אַחַת פְּמָה וְכַמְהָ! מִיָּד נְתוּסָפוּ עַל יִשְׂרָאֵל מֵאֵה נְתַמְשִׁים אֲלֵיךְ. (יבמות עט א) ודווקא מי שנתלה על שם חטאו אסור להשאירו תלוי, משא"כ מי שנתלה על חטא אבותיו מותר להשאירו. (טעמא דקרא) *
- קא. רעב בעיר מפני שהם במצור משתנות פניהם לכך אמר יַפֵּת תֹּאֲרָה, כלומר שהיא ראויה לקבל היופי שחסרה בימי הרעב. (הרא"ש)
- קב. שר שלהם יתן בידכם לפיכך כתיב וְנִתְּנוּ כְּדִי שִׁיחִיהָ לָכֶם נוֹחַ לְכוּשֶׁם לְמַטֵּה. וְנִתְּנוּ בגימטריא 'זה שר' (512). (רבינו אפרים) א"נ הכונה כאיש אחד (רבינו בחיי)
- קג. תשובה עשה אחרי שנתחייב משפט מות וממילא הפך להיות שוגג כגון שצעק שהוא מתחרט על העבר ומקבל על העתיד, ומכיון שעשה תשובה מיראה נעשו לו זדונות כשגגות. על כך אמרה התורה וְהוֹמַתָּ, שאע"פ כן אינו ניצל ממות, דקו"ל (מכות יג ב) תִּיַּיְבֵי מִיתָה בִּיּוֹדֵי שָׁמַיִם, אִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה מוֹחֲלִין לָהּ. תִּיַּיְבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, אִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה אֵין בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה מוֹחֲלִין לָהּ. לפיכך כתיב כאן חֲטָאָה וְלֹא עוּוֹן. כי העברה נהפכה ממזיד לשוגג. (פניני הגר"א) *

מקורות / חידודן *

ד. קן הצפור רומז לשכינה שהיתה שרויה בבית המקדש ('מאה שערים' שער שבעה וארבעים), שהצפור היא השכינה והקן הוא בית המקדש ('ילקוט ראובני' כי תצא כב, ו בשם הזוהר), והאפרוחים והביצים רומזים לישראל שהם מצפצפים בתפילותיהם לאמם המקנת על הארץ ('תיקוני זוהר' תיקון ו דף כא ע"א) ו'יושבת' עליהם, כמו שנאמר 'וְהָאֵם רֹבֵצָה עַל הָאֶפְרוּחִים אוֹ עַל הַבִּיצִים' (דברים כב, ו) ('ילקוט ראובני' בשם הזוהר). ולפי שהשכינה הלכה בגלות עם ישראל, אז היא כמו הצפור הנודדת מהקן ('מאה שערים'). וזה נרמז בפסוק "גַּם צְפוּר מְצָאָה בַּיַּת וּדְרוֹר קָן לָהּ אֲשֶׁר נִשְׁתָּה אֶפְרָחֶיהָ אֶת מִזְבְּחוֹתֶיהָ ה' צְבָאוֹת מֶלֶכִי וְאֶל־לְהִי" (תהלים פד, ד), "גַּם צְפוּר" – בגמטריא עם הכולל יוצא ארבע מאות ועשרים כמספר השנים שעמד בית המקדש השני. "דְרוֹר" – בגמטריא יוצא ארבע מאות ועשר כמספר השנים שעמד בית המקדש הראשון ('רבינו אפרים על התורה').

י. **רמז נאה** במ"ש ביומא (דף ס"ט) דאנשי כנסת הגדולה בעו רחמי על יצרא רע"ז ונמסר בידם וביטלוהו ושוב בעו רחמי על יצרא דעבירה ונמסר בידם אלא שהיה נחרב העולם דלא אשתכח אפ"ל ביעתא בת יומא בכל א"י והחזירוהו וסימו עינו דלא לגרוי בקריבי ע"ש וזהו הרמז **פִי תִצָּא לְמִלְחָמָה עַל אִיבֵיהָ** תרי שהם יצר ע"ז ויצר עבירה ונִתְּנוּ לאחד בַּיְדֵיהֶם דהיינו יצרא דע"ז ומהשני וְשִׁבִיתְ שָׁבִיךְ לעשות לו סימוי דיהיה מועיל קצת. (נחל קדומים)

ג. ור"י שמע בשם רב האי גאון ובשם רבינו סעדיה משום דכתיב ספר כריתות כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ארבעה חומשי ספר תורה כדאמר בבבא בתרא (דף יג:) שצריך להניח ארבעה שיטין בין כל ספר וספר והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה. (תוס' שם)

ק. **ומה שלא בקשו רק שבעה**, כי לא היו יותר, כי ידעו שיהונתן לא הסכים בעצת שאול להרע עם הכהנים ועמהם כי היה בעל ברית דוד : **וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲנִי אֶמָן**. כי דבר זה הוא נגד משפט התורה, שאין להרוג שנים ביום אחד, ולא יומתו בנים על אבות, וכן מה שתלו נבלתם על העץ, ולא יכלו לעשות כ"ז רק מדין מלך כמ"ש הרמב"ם (פ"ג מה' מלכים הלכה י'), שהמלך הורג רבים ביום א' ותולה ומניח ימים רבים כדי להטיל אימה ולשבר יד רשעי עולם, ודבר זה יצא לו ממעשה הגבעונים פה, וכמ"ש ביבמות (ע"א) שהיה בזה תקון העולם להטיל אימה ופחד בל יפשוטו ידם בגרים הגרורים האלה, לכן אמר המלך **אֲנִי אֶמָן**, מצד דין מלך, שרק בידו היה התוקף לעשות כזאת. (מלבי"ם)

ת. שווג - החטא בשוגג צריך תשובה מעליתא, ואי לא עבד תשובה ענוש יענש **והנפש החוטאת היא תמות** (יחזקאל יח ד). ובזמן שהיה בית המקדש קים היה מביא קרבן ועושה תשובה ומתכפר (עי' ירושלמי מכות פ"ג, ה"ו), וגם עתה צריך תשובה ובמקום קרבן ונשלמה פרים שפתינו. והמון העם חושבים שכשחטא בשוגג הוא פטור לגמרי, דמאי הוה לה למעבד, ואף אם מצטער מעט תכף חלף הלך צערו, וזה אפלו על המזיד. ויותר אדם מצטער על אבדת זוז אחד ממה שמצטער על עברה אחת, וזה מחמת שבעוונותינו הרבים עינינו חשכו מראות ברע אשר גרמנו מה למעלה. ולפי האמת ראוי להצטער ולהתמרמר על העברה צער בנפש, יותר ויותר מעל פרידת נפשו מגופו. וכמו שההורג בנו יחידו בשוגג, בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל, כן ביותר צריך להצטער על העברה בשוגג. וכמו שהשופך קיתון של שמן על בגדיו החמודות אפלו בשוגג, בגדיו מתלכלכים, ואם הם בגדי המלך, ענוש יענש אשר לא פקח עיניו ולא נזהר בזהירות מרבה, ואם היה באנס, נהי שלא יענש, אבל על כל פנים צריך הוא לתקן את אשר עות ולכבס הבגדים היטב ולתקנם ולהחזירם לקדמותם, כן הדבר הזה, שהחוטא במזיד יגדל ענשו על אשר זדון לבו השיאו להכעיס את המלך בפניו ולהמרות את פיו וללכלך היכלו ומלבושיו בצואת עוונותיו, ופגם בשמות ועולמות וקלקל צנורות השפע וכהנה רעות רבות שגורם החוטא. על הכל ענוש יענש ביסורים קשים ומרים. ואם רוצה לנצל צריך לסגף עצמו ולקבל עליו יסורין כאשר יוכל שאת, ואם יבואו לו יסורין מן השמים יקבלם באהבה ושמחה. (פלא יועץ - שווג)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת